

Naslovnica: *Zavita škrbica*
(*Spiranthes spiralis*), *spiralno zavito*
socvetje rastline. Foto: Branko Dolinar.

Proteus

Izbjava od leta 1933

Mesečnik za poljudno naravoslovje

Izdajatelj in založnik: Prirodoslovno društvo Slovenije

Odgovorni urednik:

prof. dr. Radovan Komel

Glavni urednik: dr. Tomaž Sajovic

Uredniški odbor:

Janja Benedik

prof. dr. Milan Brumen

dr. Igor Dakskobler

asist. dr. Andrej Godec

akad. prof. dr. Matija Gogala

dr. Matevž Novak

prof. dr. Gorazd Planinšič

prof. dr. Mihael Jožef Toman

prof. dr. Zvonka Zupanič Slavec

Lektor: doc. dr. Tomaž Sajovic

Oblikovanje: Eda Pavletić

Angleški prevod: Andreja Šalamon Verbič

Priprava slikovnega gradiva: Marjan Richter

Tisk: Trajanus d.o.o.

Svet revije Proteus:

prof. dr. Nina Gunde – Cimerman

prof. dr. Lučka Kajfež – Bogataj

prof. dr. Tamara Lah – Turnšek

prof. dr. Tomaž Pisanski

doc. dr. Peter Skoberne

prof. dr. Kazimir Tarman

Proteus izdaja Prirodoslovno društvo Slovenije. Na leto izide 10 števil, letnik ima 480 strani. Naklada: 2.500 izvodov.

Naslov izdajatelja in uredništva: Prirodoslovno društvo Slovenije, Salendrova 4, p.p. 1573, 1001 Ljubljana, telefon: (01) 252 19 14, faks (01) 421 21 21.

Cena posamezne številke v prosti prodaji je 5,00 EUR, za naročnike 4,20 EUR, za upokojence 3,50 EUR, za dijake in študente 3,00 EUR.

Celoletna naročnina je 42,00 EUR, za upokojence 35 EUR, za študente 30,00 EUR. 9,5 % DDV in poštnina sta vključena v ceno.

Poslovni račun: SI56 0201 0001 5830 269, davčna številka: 18379222. Proteus sofinancira: Agencija RS za raziskovalno dejavnost.

<http://www.proteus.si>

priradoslovno.drustvo@gmail.com

© Prirodoslovno društvo Slovenije, 2013.

Vse pravice pridržane.

Razmnoževanje ali reproduciranje celote ali posameznih delov brez pisnega dovoljenja izdajatelja ni dovoljeno.

Uvodnik

V uvodnikih v 76. letniku *Proteusa* bi rad nadaljeval z razmišljanjem o usodi naravoslovja, predvsem pa usodi naravoslovcev v tem svetu. Popolnoma sem prepričan, da bi človek znanstvenik moral opustiti svojo sterilno brezčutno scientistično držo in postati človek, ki je bivanjsko in osebno odgovoren za vse živo in neživo v tem svetu. Še zlasti danes, ko človeško civilizacijo uničujoči učinki njenega lastnega delovanja z vso neizprosnostjo silijo, da se vedno pogostejše ogleduje v ogledalu. In podoba v ogledalu ji zastavlja eno samo in bivanjsko edino zares pomembno vprašanje: »Quo vadis, kam greš?« Tako je Simon Peter (kasneje sv. Peter) vprašal Jezusa Kristusa, ko se je ta pripravljal na svojo zadnjo pot, na križanje na Golgoti. Jezusov odgovor je bil: »Kamor grem, zdaj ne moreš za menoj, prišel pa boš pozneje.« Peter mu je rekel: »Gospod, zakaj ne bi mogel zdaj iti za teboj? Življenje dam zate.« Jezus pa je odvrnil: »Življenje daš zame? Resnično, resnično, povem ti: Petelin

ne bo zapel, preden me trikrat ne zatajiš.« (Evan-gelij po Janezu, 13, 36-38.) Jezus je v razgovoru napovedal dvoje: svojo (in tudi kasnejšo Petrovo) smrt na križu ter Petrovo strahopetno zatajitev svojega učitelja pred služabniki vélikega duhov-nika, ko so Jezusa prijeli. Peter in z njim ostali Jezusovi učenci so bili pripravljeni žrtvovati svoje življenje za Jezusa šele, ko je Jezus vstal od mrtvih. Jezusovi učenci so lahko bivanjsko spoznali in uresničili sebe šele, ko jih je pretresel čudež nad čudeži – Jezusovo vstajenje. Jezusova smrt na križu in njegovo vstajenje od mrtvih sta mitološko jedro krščanstva, vera v to mitološko jedro pa naj bi bivanjsko spreobrnila vse človeštvo. Toda že znane-niti nemški protestantski teolog Rudolf Karl Bult-mann (1884–1976) (sklicujem se na besedilo Joshua Reevesa *Rudolf Bultmann in demitologizacija* iz leta 2005, objavljenem na spletu) je bil prepričan, da od modernega kristjana ne moremo pričakovati, da bi ta mitski svet razumel resno. »Kako naj človek,

ki živi v moderni znanstveni družbi, sprejme mitsko sliko sveta za resnično?« Vstajenje od mrtvih v svetu, ki ga določajo naravni zakoni vzrokov in posledic, pač ni možno. Jezus tako ostaja le zgodovinska oseba, ki je bila »le« križana, takih oseb pa je bilo v svojem času veliko. Na takem »nemem« zgodovinskem Jezusu pa krščanstva pač ni mogoče utemeljiti. Bultmannu zato ni ostalo nič drugega, kot da je mitski jezik svetega pisma in s tem mitski svet krščanstva radikalno očistil vseh mitskih sestavin. Sveto pismo – in s tem krščanstvo – je, preprosto povedano, demitiziral. Kar pomeni, da moramo svetopisemsko pripoved o enkratni mitski zgodbi Jezusa »prevesti« v zgodbo o človekovih konkretnih odločitvah tukaj in zdaj, za katere je osebno odgovoren in ki imajo zanj »usodni« bivanjski pomen (Matt McLaughlin, Rob Smid: *Rudolf Karl Bultmann (1884–1976)*, 1999, splet).

Da bi tako »prevajanje« čim bolj jasno razumeli, moramo brati notranjo preroditev, ki jo je Rodion Raskolnikov, glavni junak iz romana Fjodora Dostojevskega *Zločin in kazen*, doživel v zaporu, kjer je bil zaprt zaradi umora (o tem berite več tudi v študiji o bratih Karamazovih in vprašanju o bogu, ki jo je napisal Dušan Pirjevec in je izšla – tudi – v knjigi *Evropski roman*, 1979). Dostojevski je junakovo preroditev opredelil z besedami, ki spominjajo na Jezusovo vstajenje: *vstal je od mrtvih*. Preroditev se je začela dogajati v trenutku, ko se je Raskolnikov začel zavedati, da je do tedaj živel jalovo, da je svoje bivanje neštetokrat daroval le za idejo in fantazije (z umorom oderuške starke si je hotel dokazati, da sodi med tiste posameznike, ki lahko spreminjajo svet), da »mu je bivanje bilo«, kratka, »vedno premalo«. Dokončno pa je »vstal od mrtvih«, ko je »z vsem svojim prenovljenim bitjem« začutil, da je največji čudež v življenju življenje samo. Priznal je svoj zločin in po prestani kazni zaživel »novo življenje« v ljubezni s svojo izvoljenko. Logični sklep je, da je Raskolnikov *vstal od mrtvih* in se odprl *življenju samemu* šele, ko je z vsem svojim bitjem pretreseno doumel in začutil, da je njegovo *prejšnje življenje za idejo in fantazije* bila pravzaprav *smrt* in je tudi čisto konkretno sejal *smrt*. *Smrtonosnost življenja za idejo* – ki je vsaj že dve stoletji zla usoda človeške civilizacije – je Pirjevec jedrnato opisal z besedami: »nobena stvar – pa tudi človek sám ne – ni toliko sveta, da je ne bi bilo mogoče popraviti in jo torej tako ali drugače uničiti v določene namene« in za različne višje cilje. Šele zavest o *smrtonosnosti življenja za idejo* in pretresenost nad svojo *smrtnostjo* lahko

človeka odpreta za čudež *življenja*, za čudež, da vse živo in neživo na tem svetu sploh je. Prav to pa je tudi Bultmannova, Heideggerjeva in Pirječeva demitizacija Jezusa Kristusa.

Da bi znanstveniki lahko postali bivanjsko in osebno odgovorni za vse živo in neživo v tem svetu, bi bilo treba predvsem neznansko poglobiti zavedanje o *smrtonosnosti življenja za idejo*, o *smrtonosnosti* odkritega in prikritega podrejanja vsega živega in neživega nekim »višjim«, največkrat zgolj dobičkonosnim ciljem, danes predvsem kapitalu. Predvsem bi bilo treba temeljito prevetrili naravoslovne, humanistične in družboslovne izobraževalne programe, ki bi morali spodbujati kritično razmišljanje. 31. avgusta je v *Dnevnikovem Objektivu* izšel sijajen prispevek z naslovom *Slovensko javno mnenje o NOB in socializmu. Razraščanje nevednosti*. V njem je Maca Jogan na podlagi raziskav slovenskega javnega mnenja v letih od 1992 do 2012 ugotovila zaskrbljujočo nevednost o prelomnem obdobju druge svetovne vojne in NOB zlasti pri tistih, ki so se šolali v novi državi Sloveniji. Vzrok je preprost in ideološki: to zgodovinsko obdobje je skoraj izginilo iz izobraževalnih programov (le kateri strokovnjaki so jih pisali?). Kaj to pomeni za zgodovinsko zavest, ki je tudi zavest o sedanjem trenutku, je bolj ali manj jasno. Drugo, kar bi bilo treba spodbujati, pa je pošten, odprt, kritičen in predvsem javen dialog med samimi znanstveniki. Ki ga danes skoraj ni, kar slabi položaj znanosti in povečuje nevednost ljudi. Naj navedem pomenljiv odlomek iz prispevka *Žvižgači med znanstveniki. Aspartam in gensko spremenjeni organizmi – kako so bili potrjeni* (Darja Kocbek, *Mladina*, 29. 8. 2013): »Na podoben način, kot je odobrila aspartam, je Ameriška agencija za hrano in zdravila (FDA) leta 1992 ugotovila, da so gensko spremenjena semena in rastline 'snovno enakovredni' klasičnim semenom in rastlinam. Tudi glede te odločitve so imeli znanstveniki FDA močne pomisleke, a jih je preglasoval Michael R. Taylor, ki je prišel na FDA iz pravne družbe od Monsanto. Ko je poskrbel, da je FDA gensko spremenjene organizme odobrila, se je preselil v Monsanto. Sedaj je spet v FDA, kjer je pristojen za hrano. Z odobritvijo GSO je Monsanto dobil dovoljenje, da lahko razvija, trži in prodaja GSO, kontrolo nad znanstveniki in pravico za patentiranje semen in rastlin ter za zaščito teh patentov, razlaga Alison Rose Levy na spletni strani *Alternet*.« Quo vadis, kam greš, človek?

Tomaž Savojic